588

SUPPLIKANT.

NAPÍSALA

TEREZIA VANSOVÁ.

Cena K 2·40.

PG
5438
V3S87
1919
c. 1
ROBA

KNÍHTLAČIARSKY ÚČAST. SPOLOK
V TURČIANSKOM SV. MARTINE.
1919.

Pod názvom

MALÁ KNIŽNICA

začali sme vydávať sbierku pôvodných prác, ktoré boly a budú uverejnené v časopise Živene a ktoré svojim obsahom zaslúžia, aby rozšírily sa i mimo kruhu odberateľov Živeny.

Každý sošitoček, pozostávajúci z asi 32 strán malého formátu, bude pozostávať z jednej alebo viac pôvodín a bude vždy zakončený. Dlhšie práce budú spojené vždy v jeden celok a budú považované za toľko sväzočkov, koľko ráz 32 strán zaujmú.

Tým urobíme prístupnými naše slovenské literárne práce i menej zámožnému obecenstvu, ktoré časopis Živenu predplácať si nemôže, a postupne utvoríme celú sbierku tejto **Knižnice**, ktorá svojou pôvodnosťou zaujme čestné miesto v rade iných slovenských vydaní.

Soš. 1. **Láska** od *Eleny Ivankovej.*
Anka od *Eleny Petrovskej.*
Strán 30. Cena K —·80.

Soš. 2—3. **Milku dajú na edukáciu**
od *Terezie Vansovej.* Strán 61.
Cena K 1·60.
Poštou o 20 hal. viac.

Možno dostať v každom kníhkupectve alebo rovno u nakladateľa:

LIPY ľudový priemysel úč. sp.
— v Turčianskom Sv. Martine. —

SUPPLIKANT.

NAPÍSALA

TEREZIA VANSOVÁ.

TLAČIL KNÍHTLAČIARSKY ÚČASTINÁRSKY SPOLOK
V TURČIANSKOM SV. MARTINE.
1919.

111. G 30
23.11.1948

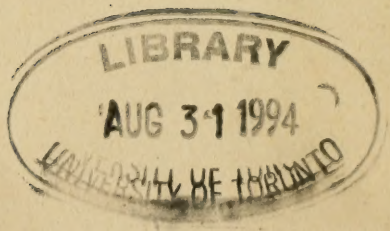

I.

Leto je, krásné, horúce leto s jasným nebom a škovrančím spevom tam hore, — s dozrievajúcim žitom, s kvetúcou nevädzou tu dolu. Ale až pridlho bolo to nebo jasné, dávno už nezastrel mráčok skvelý blankyt neba, od dvoch týždňov neskropila ani kvapka dažďa suché pole. Tráva schla pod kosou pilného kosca a kvietky klonily hlávky svoje k zemi, tušiac, že zajtra bude z nich len — seno. I tie, čo ostaly na koreni, vädly, lebo boly smädné.

Pomedzi polia a lúky viedla vozová cesta do malej dediny, ktorej drevená vežička len tak nesmelo kukala zpoza vysokých topoľov, ako dedinské dieťa, keď kryje sa za zásteru matera. Malé, chatrné domky túlily sa okolo kostola, tiež dreveného.

Touto cestou kráčal mladý šuhaj v ľahkom, letnom odeve, s kapsičkou pri boku; na hlave veľký slamený, zlatým klasom zrelej pšenice zdobený klobúk a s paličkou v ruke. Hoci bolo zrejmé, že je unavený — lebo zaprášená obuv svedčila o dlhej prechádzke — pozeral veľmi podujímave do sveta, svojím hrdým, horepovzneseným pohľadom tmavo-belasých očú. Vkročiac úzkou uličkou

do dediny, obrátil sa smerom ku kostolu, úfajúc sa v jeho blízkosti najsť túžobne čakaný odpočinok a občerstvenie; ale vôkol kostola domky celkom také obšúchané, nepatrné, ako ostatné, neposmeľovaly nádej na skvelé privítanie; preto, zbadajúc neďaleko hŕbu hašteriacich sa detí, ktoré v svornej blízkosti s niekoľkými prasiatkami zabávaly sa »pod stenou«, — obrátil sa k nim s otázkou:

»Hej, deti, kde tu fara?«

Deti zatíchly a boly samy tiež ako veľká, živá otázka. Menšie kryly sa za plecia starších a tieto zas strkaly mladšie, — ale odpovedi predbežne nedalo ani jedno, až keď šuhaj netrpezlive obrátil sa od nich, zvolal jeden zo smelších chlapcov:

»Hen tam!« a ukázal rukou smerom ku kostolu.

Označená budova mala tedy byť fara, ale skutočne bola to chalupa, ako ostatné, s vysokou, slamenou strechou, s malými oknami; len toľko líšila sa od ostatných, že vráta dvorcov sedliackych boly dokorán pootvárané, ale vráta na fare tiež neboly zatvorené, z tej prostej príčiny, že nijakých nebolo. Pred oblokmi kus ohradenej zeme mal predstavovať záhradu, ale okrem jedného ružového, s prhľavou a bodľačím o svoje živobytie hádajúceho sa kra a cesnaku, nebolo tam ničoho, čo by oprávňovalo toto pomenovanie. — Dvere na fare boly zatvorené, nepohostinský to úkaz, ale šuhaj, supplikant, zvyknutý na všelijaké úkazy, nedá sa tak ľahko odstrašiť. Rezko tedy

prikročil ku dverám, siahol na kľučku a otvoril; miestnosť, do ktorej vkročil, bola i kuchyňa i pitvor, ale veľké, studené ohnisko nemilo účinkovalo na ozývajúci sa hlad šuhaja. Vľavo zočil dvere, pobral sa ku nim a zaklopal. Zdnuká temné »voľno« volalo ho ďalej. Keď otvoril a vkročil, pokloniac sa, začal svoje: »Som l—ský supplikant«, ale ako kedysi hlas hromžiacich bohov Olympa zpoza oblakov, — tiež ozval sa hlas z oblakov dohánového dymu:

»Čo tu chcete?«

To ešte i pre supplikantský žalúdok bolo niečo ťažkého, a nášmu supplikantovi sa to ešte ani neprihodilo; preto odvetil hrdo:

»Som l—ský supplikant«, podávajúc svoju knižočku.

»Tu nemáte čo hľadať, nevidíte, že sami ničoho nemáme?!«

Kotúče dymu sa rozišly a šuhaj len teraz mohol vidieť tvár hovoriaceho. Bola to tvár duševným bôľom a nenávisťou ako by zbrázdená. Črty prezradzovaly intelligenciu ducha, ale pravidelná krása dávno už zmizla, len nepatrné stopy po sebe zanechajúc, lebo mocné vášne a nešťastie sú silní ničitelia telesnej krásy a sviežosti. Vlasy zhusta prešedivené boly rozcuchané, ako by len ešte teraz ich majiteľ obe ruky bol držal v nich zahrabané. Oblek tohoto podivného človeka bol nanajvýš zanedbaný a záležal zo starých, obšúchaných hábov a z kabáta pláteného, na jeho pravej strane

veľká okrúhla diera svedčila o nebezpečnej blízkosti kremeňa a ocieľky. Hoci nemilo dojalo toto drsné prijatie mladého šuhaja, no hnev jeho skoro ustúpil zadiveniu. Sklamal sa vo svojich zlatých snoch o milom otcovskom prijatí a preto umienil si zachovať hrdosť a čím najskôr opustiť tento dom. Kým ešte rozmýšľal o márnostiach sveta vôbec a o zmarenej svačine zvlášť, otvorily sa tíško dvere a dnu vkročila malá, útla osôbka, bosá, v krátkych, zhusta poplátaných šatočkách. Zazrúc cudzieho človeka, zastala zarazene, tmavý rumenec pokryl bledú, úzku tváričku a ona zdala sa rozmýšľať, čo ozaj bolo by lepšie, či ostať a či utiecť? Pri pohľade na toto malé stvorenie prelietlo niečo tvárou starca, čo podobalo sa úsmevu; bol to úsmev práve taký smutný, ako keď slnce prederie sa cez husté mračná a pozdraví svet zlatým svojím lúčom. Šuhaj mimovoľne ostal stáť; ale keď pán farár jemnejším hlasom naložil dievčatku, aby povedalo Katre, že by doniesla kyslé mlieko a chlieb, zaplesal žalúdok šuhaja — alumnistu — veď čo to i nebolo skvelé vyplnenie smelých žiadostí, no kyslé mlieko a čierny chlieb nie sú veci na zavrhnutie, najmä keď pridruží sa k nim hlad. — Malé dievča ticho, ako bolo prišlo, odišlo, aby vyplnilo rozkaz otcov a po chvíli vrátilo sa v sprievode rapavej slúžky, ktorá nesúc mliečnik kyslého mlieka, položila ho s bočným, nie veľmi prívetivým pohľadom na šuhaja — na stôl. Potom ešte vzala pohár z kasne, sfúkla prach s neho, postavila i ten na stôl a

odišla — táto švarná kuchynská Hebe. Dievčatko veľký, ťažký chlieb, ktorý nieslo s namáhaním, položilo na stôl a utiahlo sa potom ku veľkej, zelenej peci, zkadiaľ zvedave na šuhaja kukalo. Tento, smierený s osudom svojim, nedal sa veľa ponúkať, ale chytil sa do svačiny, kým domový pán, ruky na chrbte složené, chodil po izbe.

Keď šuhaj ukojil svoj hlad, vzal knižočku, ktorú bol na stôl položil, schoval do kapsičky a chcel sa vzdialiť, čomu pán farár ani neodporoval, len udajúc mu smer, ktorým dostane sa do najbližšej dediny, vyprevadil ho až na dvor, opakujúc ešte raz:

»Choďte chodníkom vpravo pomedzi žitá, tak nezablúdite a ste o pol hodiny skôr tam, ako vozovou cestou.«

Supplikant odporúčal sa a zamieril naznačenou cestou; kým kráčal pomedzi humná úzkou uličkou, rozmýšľal o tomto dedinskom podivínovi a o jeho nanajvýš chudobnom okolí vôbec. Aký to život! Na takej dedinke byť prikovaný ku hrude takej biednej, to neni život, to živorenie! Bez cieľa, bez pôžitku! Len teraz zbadal, že je nie všetko také svetlé, ako si to jeho bujná fantázia kreslila, že dosť tieňa na tom krásnom svete, tieňa viac než svetla! — A ako to bude raz s ním? Či nie je možnosť veľká, že i on raz bude prikovaný ku hrude rovno biednej, ako je táto, ktorú teraz ľahkým krokom a ľahkým srdcom opúšťa, a prinútený bude žiť život podobný! Nie, nie! Jeho samo-

dôvera hovorila mu, že má v sebe dosť sily mravnej i telesnej, že neutonie v búrlivom víre vĺn života!

Ľahký šum prerušil prúd jeho myšlienok; obzrúc sa, videl malé dievčatko z fary za sebou stáť, zarazené, s veľkým, významným slovom na tvári. Zadivene prikročil supplikant bližšie a chopil dievčatko za chvejúcu sa rúčku. Ale ono nanajvýš nesmelo, váhave povie:

»Chcela som vám ukázať chodník pravý; to je nie pravý, ktorým idete.«

A vskutku! Supplikant nezbadal, že už opustil smer naznačený a zašiel chodníkom vľavo. Bože môj, vo vlniacom poli toľko chodníkov, ktože vie, ktorý je pravý? Stál tu tedy on, ten učený maturant, a musel sa podrobiť známostiam dieťaťa.

»Ale kamže vedie ten chodník?« spýtal sa ešte.

»Do hory a medzi priepadiská,« odvetilo dievča a obrátilo sa smerom ku »pravému« chodníku. Krížom cez žito sa zabralo; pred ňou ako by ustupovaly už na poli zrelé klasy žitné — ako by ani nie ľudský tvor, ale víla sa vznášala po tej hustej hore šumiacich klasov; taká ľahká, taká útla zdala sa byť šuhajovi táto malá dievočka. A skutočne, kadiaľ ona šla, neostaly klasy ležať, ale s ľahkým šumením opäť vstávaly, len tu i tu nevädza zachytila sa jej do šatočiek, ale v ochote, akou konala úlohu sprievodčieho, nezbadala jej dievočka. Konečne boli na ceste. Dievčatko zastalo, podvihlo k nemu svoje veľké, tmavé oči a

povedalo šeptom, ako by sa za svoju predošlú smelosť hanbilo:

»Teraz už nezablúdite.«

»Azda ma už chceš nechať?« zvolal šuhaj s nemalou ľútosťou v hlase, lebo milšie mu bolo, čo len s dieťaťom, ako v širom poli sám a sám.

»Ale apuško sa bude hnevať,« povedalo dievča a sklopilo oči.

»A či sa apuško často hnevá?« spýtal sa šuhaj, mimovoľne kráčajúc pri tom ďalej.

»Ach, áno!« vzdychlo dievčatko, »od vtedy, ako nám maminka odišla.« Dve veľké slzy sperlily sa v očiach dieťaťa a hlas sa zachvel. Šuhaj sa zľakol, on začal chápať nešťastie farára a jeho malej dcéry, ľúto mu bolo tejto a preto usiloval sa sotrieť dojem bolestný, aký vyvolala jeho otázka, i obrátil rozhovor na iný predmet.

»A ako ťa volajú?«

»Darinka.«

»Si naozaj Boží dar,« riekol šuhaj viac sám pre seba a pozrel bokom na dievčatko. Toto len udivene pozrelo na neho.

»A nemáš brata alebo sestry?«

»Sestry nie, ale brata áno, lenže je ten skoro nikdy nie doma.«

»A kdeže je?«

»Učí sa. Cez zimu sa učí, cez leto sám musí učiť deti veľkých pánov, aby tak mal potrebné peniaze.«

»Či azda už i ty do školy chodíš?«

»Oj áno, už druhú zimu som vychodila a i apuško ma učia,« dodala smelšie s prízvukom istého sebavedomia.

Nastala zkúška, veselá pre obe strany; dieťa, zrejme mnoho na seba zanechané, počalo vyvinovať nevšedné vlohy ducha a zvláštnu rozvahu v otázkach iným deťom ešte cele cudzích, tak, že sa šuhaj neraz udivene obzrel na ňu, či to hovorí osoba dospelá a či toto dieťa? Vytrhnutá z krajín detinných ihier, poznala skoro strasti života.

»Koľko máš rokov?« spýtal sa šuhaj.

»Deväť.«

»Ešte len deväť! to málo; čo všetko sa ešte učiť musíš, kým budeš tolká, ako ja!«

Darinka soznala, že sa rada učí, a rada by bola zvedieť, koľko má on rokov, no túto otázku predložiť si netrúfala, lebo dosiaľ sa len on spytoval. Len v tichosti obdivovala jeho um, jeho bystrosť ducha a žiadala si byť skoro takou, akým bol on. A čo všetko vedel! Rozprával jej o študentskom živote, o žartoch, aké robia radi v bujnom rozmare; že už i znelky pokúsil sa napísať na čierne oči nejednej krásavice, o tom jej nehovoril, veď čože by ona o tom vedieť mala? Jeho rozprava vyvolala nejeden úsmev na bledú tvárička, ba tu i tu zavznel poľom strieborný smiech.

Zďaleka počuť bolo melodické znenie zvoncov domov vracajúceho sa stáda, spev hrabáčiek doznieval a len ospalý spev cvrčkov prerušoval tichosť večernú. Po bokoch týchto dvoch detí vlnilo

sa zeleno-zlaté pole popretkávané tisícerými hlávkami kvetov, z ktorých každý pre seba žije život osobitný, rozkošný. Pred nimi otvárala sa dolinka, v úzadí kostol a domky N—ské, cieľ dnešnej púti nášho supplikanta; nad nimi utkával súmrak svoje nočné závoje, bo už slnko zašlo za oblaky a v diaľke kopily sa mraky. Tupé dunenie hromu ozvalo sa od severu a prvý blesk shodil sa nad krajinou.

»Ale choď už, Darinka!« zvolal šuhaj, predesený tým, že v detinskom štebotaní ubehol čas a Darinka tu proti noci a proti búrke!

Dievča poslúchlo; obrátilo sa mlčky smerom k domovu, zas len s tým istým bôľno-dumným výrazom na tvári, len z očiek ešte svietila detinská radosť. Ešte raz zastala, obzrela sa na mladíka, rada by bola niečo sa dozvedieť, no spýtať sa netrúfala si

»Chceš niečo vedieť, Darica?«

»Áno. Rada by vedieť vaše meno.«

»Moje meno je Milan, Milan Záriečský,« s úsmevom odvetil šuhaj, ale keď znovu a bližšie ozval sa hlas hromu, povedal: »Teraz už choď, bo ide búrka, ja už viac nezablúdim.«

Ešte jeden pohľad vrhlo dievča na tvár šuhaja, ako by si navždy chcelo zapamätať ušľachtilé črty mladistvej tváre; ale potom zabralo sa a bežalo pomedzi vlajúce žitá, až sa jej rozkolísaný vietor do šatočiek zachytával.

II.

Dámy mesta Kriedovej dávaly svoj fašiangový piknik. Čo je piknik, to bude znať každý, kto mal česť žiť v meste, kde dávaly tón také peknoduché a moderným vzdelaním honosiace sa dámy, ako boly kriedovské panie.

Príjemne a vábive vynímala sa sviežim chvojím vyzdobená dvorana veľkej mestskej budovy, ktorá každoročne viac ráz podobným zábavám otvorená bývala. Tam von ešte zimná chumelica pokúšala sa vnikať do osvetlených oblokov, tu dnu veselý smiech, švitorenie a nie veľmi duchaplný bálový žargon mladých ľudí. Každý chcel a snažil sa a zdal sa byť spokojným. Len tá smutná deva s tým prísnym pohľadom na skupenie týchto vyfintených, jedno druhému lichotiacich ľudí, nezdala sa tu dobre cítiť; sedela pri obloku, opretá o stĺp dvorany. Pred ňou besedovaly ako by naschvál rozostavené a k obdivu okoloidúcich vystavené slečinky a tanečnice dnešnej zábavy. Viedly tiež duchaplný, veľmi zaujímavý rozhovor.

»Ako sa zabávaš?«

»Dobre — výborne!«

»Ty, Gizela, ten N. N. znamenite tančí!«

»Ach, áno!«

»Či si už angažovaná?«

»Na všetky tance.«

»Šťastná osoba!«

Naše slečinky nezabudly pri tom ani toaletty

posúdiť a všetky sem patriace otázky náležite popretriasať.

»Ty, Gizela, kto ti šil tie šaty?«

»Z Prešporku sme ich daly doniesť!«

»Never,« pošepla druhá tázateľke do ucha, »Karolína ich šila, ja viem!«

Teraz blížil sa ku tejto malej skupine pekne vzrastlý a vynikajúcim držaním vystrojený mladý človek. Celá skupina razom postavila sa do pozitúry. Trhlo to ešte i tou vážnou devicou pri stĺpe a akýsi bledý, no predsa radostný úsmev poznania blúdil po tváričke. Mladý človek zdvorile, ba galantne podával každej zo slečiniek ruku, povedal každej niečo pekného a prehliadol rýchlym pohľadom celú skupinu, ako by niekoho hľadal. I na tej smutnej deve utkvelo jeho živé, jasné oko, ale len na chvíľu, — nenašiel, koho hľadal. A preto zasa skoro sa odporúčal, zanechajúc slečinky sklamané.

»Gizela, či ti netrepoce srdiečko?«

»Ach, prosím, neškádli, viem, že skorej tebe!« ale pritom zradný rumenec potvrdil podozrenie zvedavej tázateľky.

»Ale to je pravda, že tento Záriečský výborne tančí!«

»A je hodný, to musí každý uznať,« doložila druhá.

Gizelka vzdychla.

»Ale má niečo vo svojom držaní, čomu nemožno dôverovať.«

»Myslíš, že je don Juan?«

»Aspoň tak sa o ňom hovorí.«

»Ty, či si počula, že dvorí professorovej Trnavskej?«

»Niečo som počula, mala by to byť pravda?«

Jedna kompánia tancuchtivých mládencov pritiahla sem, aby urobila koniec duchaplnému rozhovoru devíc. Všetky sa rozpŕchly, len tú tichú, vážnu tam nechaly. Ju nepojal nikto do tanca, veď bola tu neznáma, a tak ako by ani do tohoto kruhu neprislúchala. Jej smutný pohľad stal sa ešte smutnejším, hovorily tie dievčatká pravdu? Ten bledý úsmev poznania zmiznul, keď počúvala, ako hovorily slečinky o mladom človeku a iste že by sa boly zadivily, keby boly vedely, s akou pozornosťou naslúchala ich slová.

Dve ešte mladé dámy práve dotančily a zaujaly miesto neďaleko mladej snilky; pozrely bokom na ňu, potom začaly viesť dôležitú rozmluvu, ktorú iste už predtým boly započaly.

»Či si zbadala, ako Zárieczký prenasleduje pohľadom Trnavskú?«

»Nie, azda len nechce obnoviť starú známosť?«

»Podľa zdania súdiac, chce, lebo kam sa ona pohne, všade je za ňou, alebo aspoň prenasleduje ju očima; divím sa tomu, že ju už i do tanca nepojal.«

»To, myslím, nemôže urobiť, veď sa hnevá s Trnavským.«

»A ako! Trnavský musí predsa niečo tušiť,

lebo je od istého času veľmi zasmušilý, pozri;« pritom ukázala smerom ku dverám, kde opretý o rámec dverí stál mladý ešte, počerný mužský, viac územčistej, svalovitej postavy. Nad tmavýma očima klenulo sa vysoké čelo a sťahovaly sa husté obrvy. Vskutku bolo možno domnievať sa, že jeho ducha tlačí akási obava, alebo zármutok. I to tiché dievčatko mimovoľne pozrelo v tú stranu, zachvelo sa, veď poznalo si v spomínanom — brata.

»Iste i on pozoruje do očú bijúce držanie sa Zárieckého,« pokračovala dobre informovaná dáma ďalej.

»Tak do očú bijúce je nie, ako ty prísne súdiš; i teraz zabáva sa len s dámami, kde ona stojí.«

»Ty tak myslíš, ty, ktorá chceš všetko vyhovárať a ospravedlňovať; je to pravda nie vina jeho, keď osmelí sa dvoriť žene vydatej; ona by mala byť múdrejšia a myslieť aspoň na svoje dieťa, keď už i svojho muža nerada vidí.«

»Ale, ale, veď to všetko neni tak zle, ako ty vidíš, podľa môjho vedomia Matilda Trnavská nedopustila sa ničoho, čo by jej dobrej povesti uškodiť mohlo; je mladá, krásna, taká krásna, že jej to i závisť uznať musí.«

»Chceš azda týmto povedať, že jej závidím?« Čierne oči hovoriacej dámy vzplanuly, ako dva žeravé uhlíky. »Oj, ja to dobre viem, že keby som chcela, mám obdivovateľov dosť —«

»I desať na každý prst, ako sa hovorí,«

prisvedčila usmievavá jej spoločníčka a položila lichotive ruku na lesklou náramnicou ozdobené rameno čiernookej dámy. »Ale mne jej je ľúto, Trnavskej mi je ľúto,« doložila na nemú otázku čiernych očú, »viď, taká mladušká, myslím, že nemá ešte ani dvadsaťjeden rokov — a on taký vážny, zasmušilý, prísny, že nedopraje svojej mladej žene ani jednej zábavy, — ba divné, že prišiel dnes s ňou!«

»Mohla sa za neho nevydať, veď poznala ho, aký bol; ale teraz nech je takému verná, aký je!«

Neveľký, veselou tvárou a červeným nosom obdarený pán bližil sa k dámam, aby pozval svoju čiernookú polovičku ku obligátnej štvorylke.

»Kyslé hrozno!« zašeptala pani, ktorá professorku Trnavskú zastávala a náhodou sa obzrúc, videla za sebou sedieť devu s takým zostrašeným pohľadom, že ju to zabolelo. Ale deva nevidela toho ľútostivého pohľadu, lebo vstala, vztýčila sa a opustila svoje miesto, kde musela počuť také hrozné pre ňu odhalenie nešťastných rodinných pomerov.

»Úbohá deva!« zašeptala znovu pozostalá pani a pozerala za odchádzajúcou. »Je šumná, má hrdý, povedomý krok a ušľachtilé držanie — hovorí sa, že jej matka bola niekedy vychýrenou krásou — potom...« Nedopovedala.

Naša takto spomínaná deva zabočila v tú stranu, kde pred chvíľou pozorovaly dámy Záriečského; stála tam a sedela skupina mladších dám, ktoré, ako sa zdalo, všetky zabával známy

nám už Zárieczský. Teraz práve musel predniesť niečo veľmi zábavného, lebo smiech zrkadlil sa na všetkých tvárach. Ale on ako by to len jednej chcel povedať, len jednej platily jeho významné posunky, plamenné zraky len jednu hľadaly a — našly ju.

Uprostred svojich družiek, ako kráľovna uprostred dvorných dám, stála mladá, spanilá žena. Jej postava len málo prevyšovala strednú výšku, bola súmerná a útla, ako postava dievčaťa, ale pritom okrúhla a súladne vyvinutá, že by ani prísne oko sochára nemalo námietky proti nej. Tvárička trochu bledá, teraz ružovým nádychom karmínu oživená robila dojem rozvinutej kvetiny. Veľké, čierne, významné oko tak lichotive, niekedy šelmovsky detinne vedelo hovoriť, že málokto bol by mohol hnevať sa na ňu, alebo jej nejakej viny neodpustiť; a predsa, ako vieme, bola taká osoba, ktorá toto naivné, detinné stvorenie z takej veľkej viny obviňovala.

Zbadajúc devu, ktorá len pomaly blížila sa ku skupine, oslovila ju mladá žena:

»Ale Darinka, ja som ťa hľadala, kde si bola?«

Darinka sa usmiala; pre hľadajúce oko nebola by tak ďaleko bývala, ale spytujúcej iste málo záležalo na tom, aby ju našla.

Zárieczský tázave pozrel na mladú ženu, tá rozumela jeho pohľadu a preto predstavila: »Pán advokát Zárieczský, moja švagriná,« a pritom pohliadla na neho významne, prosebne. Tento zdal

sa tiež jej pohľadu rozumieť, lebo keď prišiel Matildin tanečník, podal on sám Darinke rameno, aby ju odviedol do radu tancujúcich.

»Tanec povinnosti,« pomyslela si Darinka a stisla pery.

Ona ho poznala, poznala hneď vtedy, ako priblížil sa k tým klebetným slečinkám, ktoré ho všetky tak zaľúbene chválily. Bol pravda strojný, hodný človek a zadržal, čo sľuboval vtedy pred desiatimi rokmi, keď malé dievčatko ukazovalo cestu mladíkovi. Hrdý a sebavedomý bol i teraz a tak sa zdalo, že ináčej skúpy život štedre obdaroval miláčka svojho, tak, ako si to on sám želal.

Zdvorile, ako svedčí sa na mladého človeka, zaviedol Záriečský po skončenej štvorylke Darinku ku divánu, ale sám sa zamiešal do víru spoločnosti. Deva pozorovala tancujúcich, ale zvlášte svoju švagrinú, ktorá práve teraz, celkom rozhorúčená, dotančila tanec, v ktorom jej nešikovný tanečník stupil na obrubu šiat a roztrhnul. So smiechom teraz ukazovala škodu Darinke, kým sa mladý pán vyhováral a odprosoval.

Matilda opustila dvoranu, aby v bočnej izbe napravila svoje šaty; Darinka ju nasledovala. Izba, do ktorej vkročily, zdala sa byť na prvý pohľad prázdnou, ale zrazu, ako Darinka práve chcela pripínať sukničku, skočil s divána mladý človek a priblížil sa strmo k Matilde, spustiac sa pred ňou na jedno koleno. Ona sa zachvela, ako osyka.

»Milosťpani, ako dávno som s vami nerozprával!«

»Pane, vstaňte, pane!« hovorila Matilda a farba jej tvári mizla a vrátila sa rýchlym postupom.

»Povedzte mi, že sa nehneváte!«

»Prosím, vstaňte, majte smilovanie!« Úbohej Matilde bolo do plaču. Darinka stála tu ako primrazená, v jednej ruke ihlicu, v druhej roztrhnuté šaty — tak stála ako zkamenela. Záriečský zbadal azda len teraz, že nie je sám s Matildou.

»Ja musím s vami hovoriť! Dovolíte, prídem zajtra popoludní —«

Matilda neodpovedala — slabá žena nemohla odolať náruživej prosbe mladého advokáta.

»Odpusťte, že som vás naľakal!« povedal teraz hlasom zmeneným, nežným a bozkal malú, chladnú ruku professorky; vzdialil sa. Matilda vzdychla.

»Darica, nepovedz, prosím ťa, o tom Andrejovi, lebo vieš, aký je, že by z toho hneď veľký hriech povstal; veď to azda predsa len žart bol.«

»Ale nemiestny,« povedala deva a hlas jej znel tupo, neiste.

»Uznám, že nemiestny, ach Bože môj, Bože môj!« A Matilda vypukla v plač. Deva pozerala na ňu so sústrasťou, potom chopila jej ruku silne a povedala:

»Matilda, ten človek nesmie zajtra prísť k nám!« Matilda tázave, zadivene pozrela na ňu.

»Ako mu to zabrániť?«

»Ponechaj to mne, lebo viem, že nemáš dosť

smelosti vystúpiť proti nemu. Len ešte jedno ťa prosím, buď láskavejšia k Andrejovi, odpusť mu jeho časté nespravedlivé a prísné chovanie sa, buď ty láskavejšou k nemu!« Deva lichotive objala mladú ženu a táto, ako by pomoc hľadajúc, položila krásnu hlávku na plecia švagrinej.

Ale veľkú senzáciu a obdiv spôsobila medzi pánmi tá okolnosť, že nezadlho za týmto rozhovorom vyhľadala Trnavská v sprievode Darinky svojho manžela, ktorý od dlhej chvíle pustil sa do naháňania pagáta, aby ho vyvolala domov. Sám Trnavský zadivene pozrel na svoju mladuškú ženu a v jeho očiach to zajasalo ako blesk radosti.

V zdanlivej shode opustili tedy dvoranu a tancujúcich, aby vyhľadali tichú domácnosť a túžobne žiadaný odpočinok.

Darinka nemohla zaspať; v nej vzbúrilo sa všetko proti tomu drzému rušiteľovi domáceho mieru. Ona pomyslela si, že podobné nešťastie kedysi jej vzalo matku a ona odvtedy osirela, navždy osirela. — Trpký pocit vtiahol do srdca dievčatka. Vychovaná prísnym otcom, ktorý koril sa tej tvrdej zásade: »kto miluje syna svojho, často ho tresce« — neznala toho šťastného detského veku, kde hry a sny tak krásne vypĺňajú dni!

Odvtedy, ako navštívila brata, aby sa dlhšie tu pobavila, zbadalo milujúce oko sestry, že neni všetko tak, ako by malo byť a že nejaký neprajný tieň prekáža šťastiu manželstva. A hľa, teraz objasnená pred ňou príčina Andrejovho zasmušilého

chovania sa a Matildinej roztržitosti. Ako sa to skončí? Čo nastáva teraz jej, ktorá dnes mimovoľne nazrela do hlbín ľudských vášní a účastnou bola krivdy na rodinnom blahu jediného brata spáchanej? Či azda má celú vec podať bratovi a tak dopustiť sa hriechu udavačstva? Či nemohlo by sa stať, že by tým viacej ešte nešťastia narobila, ako je už dosiaľ? Azda dohovárať Matilde, povedať jej, že je už predmetom klebietok a pokoriť ju týmto tak veľmi? Hej, Darinka vie, že by to Matilda všetko s plačom uznala, ba sľúbila by všetko možné, ale keď príde hodinka pokúšenia, či bude dosť silná, pozrieť do vábnych očú a odvrátiť sa od nich? »Nie, nie!« vzdychla Darinka a jej umdlená hlávka klesla hlbšie na prsia. »Oh, ten Zárieczský!«

Už ranné svetlo v januári zablesklo oblokom, keď Darinka na chvíľu zaspala. Sen zaviedol ju v rodné kraje. Jej zdalo sa, že ide poľným chodníkom; po jej bokoch vlnilo sa vyklasené žito, spev hrabáčiek doznieval — a popri nej kráčal Zárieczský. Raz chcel zabočiť na chodník nepravý, na cestu, vedúcu k priepadiskám a ona mu zavolala: »Nie je to cesta pravá!«

Musela to celkom hlasite povedať, lebo zobudila sa na zvuk vlastného hlasu. Áno, áno, to jediné je možné k zachráneniu rodinného blaha, to jediné! — Teraz už necítila unavenia, vstala, aby hotovila sa k vykonaniu úlohy takej ťažkej, vykonať úmysel svoj, stoj čo stoj!

III.

Andrej Trnavský dnes menej zasmušilý, hoci vždy ten vážny, málomluvný išiel do gymnázia ku svojim vedochtivým žiakom, ktorí všetci viac-menej sa ho báli, ale niektorí, čo bližšie mohli sa s ním obznámiť, vrúcne ho milovali. Lebo pri všetkej prísnosti bol spravedlivý a netrpel bezprávia akéhokoľvek druhu nikde, kde len mohol, ohradzoval sa proti nemu. Preto i bol známy, ako človek bezúhonný, prísny nielen ku druhým, ale i k sebe samému a k svojim. Ako o ňom panie súdily, to mohli sme ľahko vyrozumieť z rozhovoru dvoch dám.

Keď Andrej odišiel, napísala Darinka niekoľko slov na malú kartičku a potom sa vystrojila na prechádzku, ako udivenej Matilde povedala. Táto práve obliekala svojho výskajúceho synka a bola taká zabraná do svojej práce, že nerozmýšľala ďalej o tejto veľmi včasnej prechádzke. A preto vyšla Darinka nepozorovane zahradou do malej uličky, kde stálo len niekoľko malých domkov, zväčša remeselníkom a želiarom prislúchajúcich. Ulička táto viedla jednou stranou do mesta do živej ulice, v ktorej, ako vedela, býva pani Liebertová, včerajšia čiernooká dáma, ktorá tak láskave Matildu ohovárala. Tam má i Zárieczký bývať, aspoň tak kombinovala z počutých slov na včerajšej zábave. Druhou stranou viedla ulička do poľa a na lúky, kde teraz priezračná hladina ľadu láka nejedného z milovníkov kĺzačky ta von. Ale

v takú včasnú hodinu, ako práve teraz, nešiel ta nikto, ulička bola prázdna, len kde-tu chudobnejší mešťan, alebo zababúšená ženička, alebo učeň s čižmami, cez plecia prehodenými prešiel popri Darinke, ktorá zastala pri dverkách záhrady. Váhala; nevedela istotne, či má sa odhodlať k tomu, čo si bola vo svojej horlivosti umienila, no neváhala dlho. Práve šiel popri nej veselý učeň, ktorý akúsi opernú ariu tak zpotvorene hvízdal, že keby ju bol komponista počul, iste by mu vlasy dúpkom stávaly: — toho zavolala Darinka a spýtala sa ho:

»Znáš, kde býva pán advokát Zárieczký?«

Šuhaj sa potuteľne usmial. »Akože by neznal veď len včera som bol u neho!«

»Tak iď k nemu a daj mu tento lístok.«

Chlapec vzal kartičku a čakal; Darinka už prichystaná na to, siahla do vrecka šiat a dala mu peniaz. Teraz už uspokojený chlapec vyskočil na siahu a bežal, až sa mu papuče o päty udieraly.

Darinka vzdychla. Už je prvý, ťažký krok spravený, už viac nemôže späť; že tým, keď chce zachrániť druhých, vyvolá na seba búrku, to netušila. Vrátila sa tedy domov, aby pomohla Matilde pri domácnosti a okolo malého, živého Ivanka. Tento práve bavil sa na pokrovci, keď vkročila dnu a vystieral k nej svoje tučné ramienka, ba pokúsil sa o to, aby sám vstal, ale na to sa ešte nohy nechcely podvoliť. Tak v laškovaní s malým chlapcom prešiel Darinke čas, hoci mnoho ráz my-

slela, že hodiny dnes akosi zastávajú a poludnie neide.

Konečne i poludnie prišlo a s ním i Andrej, ktorý zasa popoludní opustil dom, aby nemeškal vo vykonávaní prísnej povinnosti. Popoludní vybrala sa Darinka k nemalému zadiveniu Matildy zasa na prechádzku. Matilda niečo tušila, no nemala toľko odvahy, aby sa jej spýtala, kam ide a čo strojí vykonať? Keď Darinka vyšla von dvermi, zabočila zasa dvorom ku záhrade a potom touto až k dverkám ku otáznej uličke vedúcim. Pri dverkách zastala. Neváhala viac, veď keď prvý krok urobila, nesmela sa báť ani druhého. Na mestskej veži odbila tretia. Teraz by už mal tu byť. Deve búchalo srdce úzkostným pocitom, ona bála sa nastávajúcej chvíle. Z diaľky ozvalo sa niečo ako by pružné kroky a skutočne čím diaľ, tým zreteľnejšie rozoznala Darica kroky očakávaného. Za chvíľku boly kroky už blízko, už otvoril dvere a stál pred ňou Záriečský.

»Slečna!« zvolal nemilo prekvapený.

»Teodora Trnavská!« odvetila Darinka, vyhýbajúc vysloviť meno, ktoré by mu mohlo doviesť na pamäť malé dievčatko.

»A čo mi prinieslo to šťastie vášho shliadania?« spýtal sa znovu.

»Pane, ja chcela som vám povedať, že cesta, po ktorej kráčate, nie je pravá a vedie do záhuby!« Úbohá deva myslela, že jej horlivosť odvedie ho s nej.

»Vy ráčite v hádankách hovoriť!« povedal on s malým posmeškom na tvári.

»Nuž tedy, keď tak chcete, poviem vám to zreteľne — hoci ťažko mi to príde. Ja včera večer prítomná som bola vášmu výbuchu vášne« — Darinka odvrátila svoju temným rumencom pokrytú tvár od neho — »keď pýtali ste moju švagrinú o dovolenie k dnešnej návšteve, hoci nestojíte s Andrejom v priateľskom pomere a hoci ste vedeli, že dnes v určenú hodinu nebude ho doma.« — Devin hlas sa chvel a bledla a znovu sa začerveňala.

»Znám dobre prudkú povahu brata,« pokračovala ďalej, »znám jeho prísné náhľady, k tomu poučily ma o mnohom nemilosrdné, ostré úsudky ľudí; to všetko prinútilo ma ku kroku tomuto, ktorý, ako vidím, neodobrujete; no ja predpokladám o vás, že jestvuje u vás cit pre česť a statočnosť.«

»A potom?« spýtal sa on a díval sa na devu so založenými rukami. Jeho akiste zabávalo jej rozčulenie a jej horlivosť, no ona nedala sa tomu odstrašiť.

»Nuž neznáte, čo v podobnom prípade má vykonať človek cti a charakteru?«

»Ráčte ma o tom poučiť!«

Darinke všetka krv búšila do tváři; akiste ju chcel nahnevať, aby tak azda upustila od svojho úmyslu a nestarala sa do jeho záležitostí. Ale deva ešte vždy nechcela odstúpiť a chcela sa pokúsiť i o najposlednejšie.

»Pane, vy bezohľadne — nechcem povedať zločinne — podkopávate blaho celej rodiny! Už, už vykladá si svet podľa ľubovôle vaše nešetrné chovanie sa naproti mojej švagrinej.«

»Prosím, moje chovanie oproti panej Trnavskej bolo a je vždy najšetrnejšie!«

»Tak to vy myslíte; ostatne ja rada tomu uverím, ale svet nesúdi tak, ako milujúce srdce sestry, svet súdi podľa zdania a zdanie, pane, je proti vám. Pravda,« dodala s útrpným úsmevom, »vy pri tom nič neutratíte; ste človekom svobodnej vôle a činu a preto neľakáte sa verejnej mienky, no rodina môjho brata ľahko mohla by utratiť blaho celého života!«

Deva prestala hovoriť, jej oko vzplanulo a z celej tváre žiarila pevná, dobrá vôľa a odhodlanosť. Zárieczký stál pred ňou nepohnute; z jeho tváre znenáhla zmizol úsmešok — on zdal sa rozmýšľať, kde už počul tento mäkký a zvonný hlas, kde dorážaly k jeho uchu podobné slová?

Darica čakala, že odpovie niečo, no vidiac ho stáť nepohnute, myslela, že všetko daromné bolo, že jej vôľa, o ktorej myslela, že môže hory prenášať, zlomená je neústupnosťou tohto človeka; — oh, teraz ho temer nenávidela — a preto obrátila sa s nevoľou, aby opustila miesto toto.

»Neodchádzajte, slečna!« zvolal Zárieczký, »veď missia vaša, tuším, neni ešte u konca!«

Hlas jeho znel ešte vždy posmešne, aspoň tak zdalo sa to Darinke, ale za to zastala.

»Pekne a dojemne znely vaše slová a ja budem o nich rozmýšľať, — nesľubujem viac,« podotkol, keď videl, že sa devina tvár vyjasnila, »ale ešte vždy ste mi neráčily povedať, čo odo mňa žiadate?«

»Nenavštívte viac dom môjho brata!« zvolala s prosebným posúnkom Darica. »Stráňte sa všetkého, čo by súviselo s osudným domnením ľudí o vašom nápadnom dvorení mojej švagrinej a čo dalo by podnet k nešetrným klebietkam!«

»Veľa odo mňa žiadate, slečna, a preto nesľubujem všetko, ale snažiť sa budem získať si vašu spokojnosť. Ostatne, keby ma Andrej sám povolal, smel by som azda prísť?« spýtal sa s úsmevom.

»Tak áno;« odvetila tiež s úsmevom Darinka, »hoci nemyslím, že sa to stane.«

»Kto vie? Možno, že skôr, ako si to myslieť môžete!«

Darinka neodpovedala; vyznať musela sama pred sebou, že by tomu rada bola bývala. Teraz len pevnejšie stiahla do tvári zimný ručník a sberala sa k odchodu.

»A či tak bez slova a bez priateľského vyrovnania?« tázal sa Zárieczký.

»S Bohom tedy!« povedala Darinka a podala mu ruku.

»Do videnia!« odvetil on.

V tej chvíli bolo počuť veselý rozhovor a smiech od dverí; s kĺzačky vracajúce sa dámy zastaly pri otvorených záhradných dverách a zve-

dave meraly svojím pohľadom Darinku a mladého človeka. Tento neztratil ani teraz duchaprítomnosť a preto ľahkým tónom pozdravil dámy a pripojil sa k nim. Nie tak Darinka; jej bolo to veľmi nemilé, že na tomto mieste a v tom čase bola prekvapená nepozvanými paniami a to v spoločnosti mladého človeka! Hoc len z diaľky, no ona poznala teraz tie dámy, bola to Gizela a tie dve Matildu posudzujúce dámy, z ktorých tá čiernooká bola Gizelkina sestra. Zárieczký sa uklonil zľahka a povedal:

»Dobrú noc!« Potom odobral sa s dámami preč. Darinka zatvorila dvere a rýchlym krokom ponáhľala sa dnu, takej veľkej ťarchy zbavená, a predsa akousi obavou znepokojená. A aby sa tej obavy zbavila, začala sa zabávať s malým chlapcom, švitoriť s Matildou, ba vtiahla do toho ešte i Andreja, ktorý ukonaný prišiel zo školy, vďačne sa oddal milému domácemu rozhovoru. A kým sa svetlo zapálilo, umiestila sa shoda a láska medzi týchto ľudí, aspoň zdanlive vydobýjala svoje predošlé práva. Pozdejšie odišiel do kassína, kde sa bol sľúbil istému kollegovi na partiu šachu.

Zárieczký odprevadil dámy domov, do domu pána Lieberta, kde i on býval. Zadumene vkročil do svojej izby, v ktorej panoval mládenecký ešte neporiadok, a hodil sa na diván. Jemu sa ešte nikdy nestalo, že by niekto hatil ho vo vykonaní svojej vlastnej vôle, alebo chúťky. A teraz vystúpilo toto dedinské dievča, lebo ináč si Daricu ne

mohol predstaviť, aby mu určitým, prísnym tónom ukázalo, že neide pravou cestou. Len kde už raz počul podobné slová? Iste, že ako ozvena dávnych snov znely dnes tie jej slová, a ten sladký, hoci prísnym prízvukom dorážajúci hlas detinný, kde lichotil jeho sluchu? A potom zasa zjavila sa jeho vnútornému oku krásnej madonne podobná postava mladej professorky, či sa jej len tak ľahko odrieť, či je to možné? Či roztrhnúť to zaujímavé kúzlo, ktoré ho k nej pútalo a vábilo pokúsiť sa o to, či možno získať jej náklonnosť? Dosiaľ videl v nej viac len poľutovaniahodnú, krásnu ženskú, ktorej cena nenie náležite uznaná; — a teraz vystúpilo pred neho toto dievča a povedalo mu slová, ktoré naskrze nesúhlasily s jeho predošlými názormi o živote. Ako samopašný motýľ poletoval s kvietka na kvietok, tu trošku sa pobaviac, tam zasa uletiac, ale pri tom chránil sa ostražite, aby nevliezol do osidiel. A mal by byť koniec tomuto rozkošnému životu? Tak skoro? Niečo mu vravelo v jeho vnútre, že to prísné dievča malo pravdu, ale to uznať predsa nebolo tak ľahko. Vstal, prešiel niekoľko ráz izbou, potom zasa hodil sa na diván. Azda mal by to dievča sklamať, ktoré ho v pevnej viere na jeho česť a statočnosť vyhľadalo a úprimne, bez obalov pravdu povedalo? Mal by on za dedinskou devuškou zaostať? — nie, nie! Vstal zasa prudko, obliekol zimník, vzal klobúk a paličku a odišiel.

Ale v jeho bezprostrednej blízkosti, u kon-

trolórov Liebertov odohrala sa tiež živá scéna. V domácnosti pána kontrolóra vládla pani kontrolórka a kontrolovala často svojho manžela, majiteľa červeného nosa a veselej tvári. Pán Liebert mal svoje vlastné chúťky a choďníčky, ktorými najprv navštevoval svoje milé kassíno, ešte milšie karty a najmilšieho »Čierneho Orla«, kde nachodil sa taký výtečný, oživujúci mok hrozien. Sestra pani kontrolórky, šumná Gizelka, rada sa tu baví, najmä od vtedy, čo pán advokát tak bezprostredne blízko býva! Pani kontrolórka netajila, že by jej Záriečský milým švagrom bol, ona vôbec nič netajila, ale povedala všetko bez obalu, čo a ako myslela, tak že sa jej už mnohí aj počínali báť. — Zimné večierky obyčajne trávieval Záriečský u Liebertov, kde potom pri dobrom čaji, výbornej cigare a v príjemnom teple, ktoré biela porcelánová pec vydávala, dobre sa besedovalo.

Ale dnes by ani nebol vítaný u Liebertov. Pani kontrolórka bola nadmieru rozčulená, jej priateľka a rodina po mužovi, pani Červenská, dáma, ktorá včera Matildu zastávala, ju chlácholila. Gizela stála v obloku a hľadela melancholickým pohľadom dolu do dvora; len pán kontrollor použil takú vhodnú príležitosť a vykradol sa von, do svojho mileného kassína ku ferbličke a ku tomu milému jágerskému, aby už neprišiel len niekedy po deviatej alebo i p r e d deviatou, totiž nad ránom.

»Nie, povedz, čo chceš, to bola Trnavská sama, ja mám dobré oči, hoci bol súmrak a hmla,

som ju poznala. To je nepochopiteľné, ako sa tá osoba zabudla!«

»Ale Linka, mýliš sa, keď tvrdíš, že to bola Matilda, veď už aspoň uznaj, že by sa nám bola prihovorila, keby ona bola bývala. Bola to jej švagriná, čo mi je tým záhadnejšie, lebo viem, že ju Zárieczký sotva pozná.«

»On je don Juan!« ozvala sa hnevlive, skoro plačlive Gizelka, »všetky dievčatá to hovoria!«

»Ostatne to veľmi možno, že to bola len náhoda, ktorá ich ta sviedla.«

»Náhoda! Teraz v zime, kde tie dvercia, ako sa dobre pamätám, nikto neotvára! Ostatne, ty všetko vyhováraš a náhode pripisuješ.«

»Všetkému rozumieť, znamená všetko zabudnúť, to hovorí múdrejšia žena, ako sme my; hoci musím vyznať, že tomu nerozumiem.«

»Ani ja, ale ani teba nerozumiem v tvojej neodpustiteľnej láskavosti, akou každého vyhováraš; nedávno, keď všetky druhé panie odsúdily chovanie sa ľahkomyseľnej Irmy, ty si to bola, čo si ju zastávala, hovoriac, že to zapríčinila chybná výchova a nedostatok spoločnosti ušľachtilých žien!«

»To i teraz tvrdím!«

»Pre mňa môžeš tvrdiť i to, že Chimborasso súsedí s naším Kriváňom!« zvolala nanajvýš rozhorčená pani Linka.

»To už nie!« smiala sa Červenská.

»Ba neviem, či by aj to nevystalo od teba, keby si tým mohla zakryť slabosti niektorej žen-

skej! Ale«, podotkla, vrátiac sa rýchlym skokom ku slabostiam professorky, »ja tomu zaslepenému bláznovi otvorím oči — a už to urobím! Ja ich zahanbím obidve — či jednu, či druhú, — lebo ja to raz netrpím!«

»To, Linka, neurobíš!« zvolala teraz vážnym hlasom Červenská. »Zajedno, teba do toho nič, zadruhé, mohla by si tým veľké nešťastie zaviniť. Viem, že dobre poznáš Trnavského, ktorý ako opravdový Kato drží sa až smiešne prísne pravidiel slušnosti a prísnej mravnosti, a preto nemohol by tento nevinný — podľa môjho zdania — priestupok odpustiť ani sestre, — tým menej svojej žene!«

»Čo mňa po tom! Nech si to potom vybavia medzi sebou, ja viem, čo mám urobiť; nech sa každý tak spravuje, ako Pán Boh prikázal!«

Slúžka doniesla horiacu lampu; teraz ukázalo sa, že pána kontrolóra niet doma. — Čo sa teraz dialo, radšej zamlčíme.

Na druhý deň ráno, prv než by sa búrka strhla, zavďačil sa chytrý kontrolór svojej prísnej veliteľke novinkou, že sa Trnavský a Zárieczký včera večer pomerili a že im on ešte i pripíjal. Pani kontrolórka nemohla za chvíľku, prekvapením temer omráčená, ani slova povedať, čo bola veľmi závažná okolnosť, a ešte, keď povedal, že ho na dnes večer volal na partiu šachu! Konečne prišla pani Linka k sebe a zvolala:

»Ó, ten blázon, ten dobrý blázon! Sám si

púšťa capa do záhrady!« A ponáhľala sa skoro Gizelke sveriť túto hroznú novinu.

»Ale ja tam budem tiež! Ja im pripravím smierenie, veď mu ja otvorím oči, tomu — —«

Keď slúžka riadila izbu Zárieckého a keď on už nebol doma, prišla pani kontrolórka a vzala prachovku do ruky.

»Nie, čo je tu prachu! Huj, aký neporiadok!« A začala pilne stierať a vymetať sama, čo často robila, hoci zväčša len na oko a k povýšeniu intímnosti ku mladému advokátovi. Že i dnes práve tomu nadišiel čas, to pripísali by sme náhode, keby pani Linka nebola bývala takou veľkou nepriateľkou náhodám. Tak i to nebolo možno náhode pripísať, keď na písacom stolku medzi inými trofejami zašlých triumfov našla malú kartičku, s tými málo, ale veľasľubnými slovami:

»Popoludní budú dvere na záhrade otvorené, prosím, použite ich — budem čakať.«

»Podpísané len T. To predsa nebola Matilda! A tak T. je usrozumená s ním!« Pani kontrolórka shabala tento závažný corpus delicti a zanechala izbu, prach a pavučiny ich ďalšiemu osudu.

IV.

Popoludní toho istého dňa sedela Darinka samotná v prednej izbe pri obloku. Matilda pri zabávaní s dieťaťom zabudla na všetko vôkol seba, oddala sa cele najsvätejšiemu kúzlu, tešiac sa pohľadom na milého syna. Andrej, dnes výnimečne

doma, sedel na diváni s milou fajočkou a novinami v ruke, ale fajočka vyhasla a noviny skoro spadly pod stôl; jeho väčšmi ako všetky politické domášne a zahraničné zvesti, pútali tí dvaja, čo tam na veľkom pokrovci veselo si hrajú. Dnes azda prvý raz od dávna, spokojný, šťastný úsmev pohráva okolo jeho úst a nežná starostlivosť svieti z tmavých očú. — Konečne unavený, pritiahol sa malý chlapec k uveličenému otcovi a oprúc sa na jeho široké prsia, zaspal zdravo, ako len deti spávajú. Teraz to bola Matilda, ktorá starostlivým pohľadom sledovala týchto dvoch a konečne i ona sadla si k nim a tiež tak bezstarostne detinne položila hlávku na prsia toho, ktorý dávno už takéto sblíženie očakával.

Darinka odložila šitie, ktoré dosiaľ v ruke držala a oprela hlávku o rám obloka. Jej nezdalo sa všetko v tom svetle, ako Matilde, ktorá skoro sa naľakala niečoho, čo nebolo strašné a podceňovala naozajstné nebezpečenstvo. Darinka sa nebála, nie, veď nebola si povedomá nijakého priestupku, ale zmocnila sa jej akási clivá malomyseľnosť. Ach, tak rada, tak milerada navrátila by sa zasa domov, ta, pod tú vysokú slamenú strechu, do náručia starnúceho otca, ktorého jedinou už teraz potechou ona bývala. Len s vlastnou obeťou pustil ju od seba, i to nie na jej žiadosť, ale na výlučnú žiadosť bratovu; ach, keby mohla, zaletela by k nemu!

Strmé kroky zobudily ju z trudného dumania. Klopanie ozvalo sa na dverách, na ktoré ona viac

mysleľa, ako povedala to slovíčko: voľno! Dnu vkročil Zárieczký.

»Váš sluha, slečna!« hovoril s oným sebapovedomým tónom, ktorý nikdy nezatajil a podal Darinke ruku.

Táto privítala ho tichým hlasom.

»Iste naplnilo vás to podivením, že ma tu vidíte — ale ja som vám sľúbil, že sa uvidíme a — tu som!«

Darica mimovoľne sa usmiala; ale tento úsmev zdal sa byť Zárieczskému takým známym, že znovu začal premýšľať o tom, kde zabával ho tento detinný úsmev? Po chvíli sa jej spýtal:

»Ste spokojní so mnou?«

»Vy zdáte sa byť veľmi chválochtivým; ostatne nemám ešte takej zrejmej príčiny byť spokojnou, neviem, ako bude ďalej.«

»Ó, ja viem, že budete spokojní so mnou! Ja chcem, aby ste boli spokojní!«

»Ozaj, divná je tá vaša vôľa! Chcem! Zdá sa mi, že to slovo »chcem« hrá u vás veľkú úlohu.«

»Najväčšiu! Ešte všetko, čo som dosiaľ chcel, som i dosiahol!«

»Dajte pozor, aby raz to slovo nezolhalo a nenarazilo na úskalie odporu!«

‚Zasa len ten tón, lenže hlbší, silnejší; len kde som ho už raz počul?‘ — »Slečna, ja som vás už iste raz videl, s vami sa shováral; neviete sa vy rozpamätať?« opýtal sa s pátravým pohľadom.

»Nie,« odvetila vyhýbave Darinka, hoci zradná žiar mladej tvári zdala sa tvrdiť opak toho.

»Tak sa mi aspoň o vás prisnilo!« tvrdil on šelmovsky, tak že deva znovu sa zapálila. »Nemyslíte, že sny naše hrajú mnoho ráz veľkú úlohu, alebo vpletú sa do našich činov? Raz v spolku mládeže slovenskej určené mi bolo vypracovať motív; ja dlho som sa trudil nad tou prácou, ktorá zdala sa mi tu zdĺhavou, tu zas nejapnou. Unavený mnohým rozmýšľaním zaspal som nad nevyplneným sošitom a hľa, vo sne prešiel som prácu ešte raz v duchu, zaokrúhlil celok, rozviedol víťazne základnú myšlienku a keď som sa prebudil, nezbývalo mi nič iného, len všetko na papier preniesť.«

»Poznať i z toho, že ste miláčkom šťasteny, aspoň podľa všeobecnej mienky, keď ešte i vo snách pomáha vám prekonať, čo bdiaci spraviť nemôžete.«

»Azda mi tá moja vysoká patronka pomôže vo snách nájsť, čo darmo bdiaci hľadám, to jest čas a miesto, kde a kedy som sa s vami sišiel.«

»To nech vás netrápi, možno, že ste niečo podobného čítali, alebo počuli, alebo vás nejaká podobnosť straší.«

»Straší! Aké to slovo! Tá rozpomienka nemá nič strašného, naopak, je veľmi milá, ja viem, že prídem na to, hoci mi nechcete pomáhať, a čo stojí stávka, že ešte dnes?«

Darica vstala. »Jestli dovolíte, zavolám Andreja.«

»Nie, neráčte ho mýliť, on iste oddychuje od námah školských; šelmovské kúsky študentov často unavujú a domŕzajú professorov, viem ja to dobre, z vlastnej zkúsenosti.«

Darinka sa usmiala a pozrela na neho, ktorý tak bezstarostne hovoriť vedel o všetkom, čo prišlo do reči.

»Ozaj, je milosťpani doma?« spýtal sa Záriečský.

»Doma,« odvetila deva. »Uspala práve malého Ivana a teraz iste za to je tak ticho pri ňom, aby sa nezobudil.«

»Slečna!« zvolal zasa mladý človek a vstal prudko zo stoličky, »vy ma musíte za veľmi zlého človeka považovať.«

»Prečo?« spýtala sa deva rozpačite.

»Vyznajte, že to bola a možno ešte i je vaša mienka o mne, vaše včerajšie vystúpenie zrejme to dokazuje.«

»Moje vystúpenie bolo to jediné, čo myslela som, že je možné, aby som predišla zlu, ktoré mohlo sa stať osudným pre našu rodinu,« bránila sa Darinka.

»Uznám vašu dobrú vôľu, ale prečo to neurobila pani Trnavská?«

Deva sa zarazila. »Preto, že je prislabá k tomu,« odvetila potom proste.

»Vidíte, slečna, teraz ste to uhádly, a preto

by pomer tento, ako to už zlé jazyky nazvaly, nebol nikdy nebezpečným býval; slabá, myslím, duchovne slabá žena neni pre mňa nikdy na dlho nebezpečná. Ja nechcem ženy, ktorú musel by som viesť ako nedospelé dieťa a ktorá by vo všetkých ťažších otázkach života išla sa druhých o riešenie pýtať. Nie, ja iste len takú vyhľadám, ktorá vie si tu i tu i zastať a keď treba, i dupnúť nôžkou.«

»Vzor takej ženy máte, jestli sa nemýlim, veľmi blízko. Pani Liebertová« — podotkla Darinka šelmovsky.

»Bože ma uchovaj!« zvolal on. »Neborák kontrolór hľadá spásu zväčša len v kassíne, pri tej milej ferbličke, to je nie podľa môjho vkusu. Ozaj, či viete, že to bola práve pani Liebertová a jej slečna sestra, ktoré nás včera videly? Neľakáte sa možnosti, že tie umné dámy budú o nás všeličo kombinovať?«

»Nebojím sa toho,« odvetila Darinka, hoci trochu zbledla.

»Ja sa tiež nebojím,« uisťoval on usmievave, »tým menej, že u vás vidím takú neohroženosť, hoc vyznať musím, že pani Liebertovú mať za nepriateľa nie je veľmi príjemná vec.«

Krik malého Ivana dosvedčoval, že jeho odpočinok je u konca. Hneď za tým vyšiel Andrej, na ramenách nesúc synka a chlúbiac sa, že u neho zaspal. Priateľsky pozdravili sa dvaja ľudia, ktorí len pred nedávnom ešte krivým okom hľadeli jeden na druhého; Andrej v duchu odpro-

soval Zárieckého za podozrenie, ktoré proti nemu prechovával a Zárieckỳ uznal krivdu, ktorú spáchať chcel práve na Andrejovom rodinnom šťastí, vďačne podvolil sa túto krivdu napraviť. Pozdejšie prišla i Matilda, niečo zarazená a rozpačitá, no istý a zdvorilý spôsob zachádzania mladého človeka skoro jej pomohol z rozpakov. Príjemne uplynulo odpoludnie a deň chýlil sa ku koncu, keď neočakávaná a možno rieť, že i neveľmi vítaná návšteva prekvapila našich, v priateľskom rozhovore baviacich sa mladých ľudí. Bola to pani a pán Liebert a slečinka Gizela. Mráčok omrzlosti prelietol čelom Zárieckého, keď videl svojich spoluobyvateľov vkročiť do izby a pozrel významne na Darinku; touto to trhlo, ako človekom, ktorý očakáva hromový úder. Pri vítaní uisťovala pani kontrolórka, že sa jej už veľmi žiadalo vidieť jej milú Matildu a poznať bližšie Darinku, čiže Teodoru, ako ju boly nazvaly. Čierne, fosforovým svetlom svietiace oči zablyskly pri tom na jej nič netušiacu obeť. O týchto očiach hovorilo sa v meste, že na koho pozrú, ten musí dostať bolenie hlavy, alebo, ako to pospolitý ľud povie, že tomu »príde z očú«.

Tento večer zabával sa Zárieckỳ mnoho s Gizelkou, ktorú neraz svojimi vtipnými otázkami do takých rozpakov uviedol, že nebožiatko, i tak nie veľkým duchom obdarené dievčatko, nevedelo sa hnúť. Vtedy obrátilo sa oko mladého človeka od svojej susedky a zablúdilo ku tichej teraz Darinke, ako by porovnávajúc tieto dve rozdielné devy. Po-

hľady tieto a vôbec všetko pozorne sprevádzala pani kontrolórka a stisla zuby. Matilda tiež pozorovala dvorenie mladého človeka dievčaťu, o ktorom myslelo sa všeobecne, že mu je ľahostajné a preto predstavila si tie ohnivé pohľady, ktorými ju len nedávno sprevádzal a ustálila sa na tom, že je predsa len ošemetný, ako to mnohí tvrdili.

»Jednu ferbličku, čo?« spýtal sa pán kontrolór a vyťahoval z vrecka karty.

»Nehrám hazardných hier,« odvetil Andrej určite.

Pán Liebert už teraz nevedel, čo robiť; sadol si tedy len na blízky dlván a složiac ruky krútil dvoma palci od prava na ľavo — a aby i v tomto bol nejaký systém, zas od ľava na pravo. On, úprimne rečeno, necítil sa nikdy dobre tam, kde boly dámy a preto sa chlúbieval, že je nie obojživelník, lebo len pri prameni vína začal sa cítiť celkom človekom.

Gizelka, rozpálená ako pivonia, utiekla pred Zárieckého vtipkovaním ku klavíru, tam začala prehrávať svoje moderné kúsky, ktoré horko-ťažko nabil jej do hlavy klavírmajster.

Jej tyrann a spoločník, Zárieckí, stál opretý neďaleko obloka a zamyslene hľadel — kam? — to azda ani sám nevedel, keď pani Liebertová prišla k nemu a dôverne mu ruku na rameno položila.

Medzitým doniesla slúžka listy s pošty, ktoré len večerom vydané bývaly a Andrej hneď podal Darinke list.

»Tu máš list od otca.« Darinka vzala a rozbalila; pri čítaní zalialo sa jej oko slzami, ktoré ale rýchle, ako by ich ukryť chcela, pred nepovolanými svedkami sotrela.

»Znáte román slečny Teodory?« spýtala sa šeptom pani Liebertová svojho súseda.

»Jej román?« zvolal on udivene.

»To jest román jej rodičov,« napravila pani Linka. »Jej matka, pekná vraj, ale ľahkomyseľná osoba, stala sa nevernou svojmu manželovi; následok toho bol škandalózny process a — rozsobáš. Dieťa, slečna Teodora, vyrástla bez matky — bez dozoru — «

»Ach, teraz už viem!« zvolal Milan Záriečský príjemne prekvapený — a nedbajúc viac na Liebertovej slová, pozeral prívetivým pohľadom na Darinku.

Gizelkina búrna pieseň pusty doznievala, ostatný akkord zavŕšil spustu tónov a ona zdvihla svoj vyzývavý pohľad, aby prijala chválu z úst mladého človeka. Ale nemálo sa zarazila, keď videla, že tento nielen že jej piesne nepočul, ba zdá sa byť ponorený do pohľadu na Darinku.

»Aj, aj, kamže zabiehajú vaše myšlienky, že ani nevidíte, ani neslyšíte?« spýtala sa urazená pianistka.

Mladý človek sa strhol, ako snilec, ktorého triezva skutočnosť zobudí z milého sna, a odvetil:

»Odpusťte, slečinka! Moju dušu zaujala malá

historka, ktorá mi dávno vypadla z pamäti, len od pár dní oživená, znovu zaujala myslenie moje.«

»Oh, to musí byť zaujímavé, rozprávajte!« zvolala Gizelka.

»Bol som šuhaj mladý, predo mnou ležal svet ešte ružovou hmlou zastretý, — ja neznal som ešte nijakého nešťastia, vyjmúc toho, čo zapríčiňujú prázdne vrecká, keď je prvého ešte ďaleko. Všetko zdalo sa mi byť krásnym, svetlým na tom božom svete, no jedným dňom nemilo dotkla sa ma triezva skutočnosť, a ja, idúc poľom, poľom neznámym, no krásnym, začal som rozmýšľať a nikdy predtým netušené otázky stavály sa predo mňa. Zrazu zobudil ma z mojich reflexií ľahký šum a ja obzrúc sa, videl som pred sebou malé dievča, púhe dieťa, rusovlasé, s tmavými očima, v krátkych poplátaných šatočkách, — no s výrazom bôľnodumným na úzunkej tvári. Udivene opýtal som sa ho, čo tu chce, a ono ticho, nesmelo vetilo: »Chcem vám ukázať cestu pravú, to nie tá pravá, ktorou idete!« Keby bolo to dieťa vedelo, aký význam môžu mať tie slová — a že blažený pútnik, ktorému v pravý čas ukáže anjel pravú cestu! Od pár dní ma trápi túha po tom dieťati, aby som mu to povedať mohol, že našiel som už pravú cestu.«

»Šumná to idylla,« povedala pani Linka s nedobrým výrazom na tvári, »lenže, bohužiaľ, časy pastierskych idýll už zanikly.«

»Ale veď to dieťa, po ktorom túžite, musí už byť dospelou devou,« podotkla Gizelka naivne.

Darinka sedela sklonená nad knižkou, ktorú bola so stolika vzala a hľadela uprene na riadky, hoci tieto boly prevrátené a mihaly sa jej pred zrakom.

»Ach, slečinka, vy sa snáď modlíte?« zvolala zasa Gizelka rozmarne a vytrhla deve knihu z ruky. »Oh, to je pekné, slečna držala knihu naopak obráteňú!« a smiala sa na tej veselej príhode.

Darinka sa začerveňala, no neodpovedala, lebo skôr, než by to mohla urobiť, začala pani Liebertová:

»Slečna Teodora je chorá, ja poznám na jej zblednutej tvári, a preto budem žalovať, že vyhľadáva prechádzky, ktoré nielen jej zdraviu, ale i dobrej jej povesti škodiť môžu!«

Tu to bolo, čoho sa devuška tak bála a hoci tú bázeň zapierala, cítila, že všetky oči na ňu sú uprené, jedny so zadivením, jedny so škodoradosťou a dvoje s výrazom neohraničeného obdivu. Pani Liebertová pokračovala:

»Na druhý raz, keď majú vaše schôdzky zostať tajnosťou, tak si zatvárajte dvere na záhrade!«

Teraz už i Matilda začala niečo tušiť a zbledla; Andrej dosiaľ všetko za žart ešte držal, predsa riekol:

»Milosťpani sa iste mýli, moja sestra je vychovaná príliš prísne, než aby si takým vystupovaním niečo zadala!«

»Ó, ja som videla!« zvolala podrážená žalobníčka, »len v tom možno, že som sa mýlila, či to Matilda, alebo slečna — lebo bolo už na mraku.«

Andrej hrozive stiahnul obočie, Matilda chvela sa strachom, hoci nemala príčiny, no udavačka pokračovala:

»Keď neveríte, mám i dôkazy, čierne na bielom!« A podávala Andrejovi list — »Teraz môžete vedieť, že azda predsa len slečna bola!«

Dosiaľ nedržala Darinka za hodné ospravedlňovať sa, ale keď videla, že Andrej hnevom sa zapálil, zvolala:

»Milosťpani sa skutočne nemýli, bola som to ja!«

»A ty si písala i toto?« spýtal sa teraz Andrej prísne.

»Áno, ja!«

»Darina, hovoríš pravdu?« zvolal brat prudko, zabudnúc na to, že nie je sám.

»Áno, pravdu, ja som nikdy neluhala, to vieš!«

»A kto to bol, komu to znelo?« ukázal pri tom na listok.

»Bol som to ja!« odvetil teraz Záriečský.

»To som si mohol myslieť! Od teba sa nedá ani iné očakávať! Ale moja sestra...!«

»Ó, i tu len to platí, aká matka, taká Katka!«

Chladný, zdrcujúci pohľad Andreja bol odpoveďou na tieto drzé slová; ináč Darinka; ona urazená, v hĺbku čistej duše bodnutá zavrávorala a vzdychla bôľne, — ale i to premohla, ach, veď tak mnoho premôcť musíme, čo zdalo by sa nám

mnoho ráz nesnesiteľným! Teraz odvrátil sa od nej Andrej a so vzdychom »úbohý, biedny otec!« chcel opustiť izbu. Deva vykríkla temer bôľom premožená a chcela sa za ním hodiť, keď Milan predstúpil pred rozhnevaného a riekol vážne:

»A ty sa ani nespýtaš, čo nás sviedlo v tú osudnú chvíľu?«

»Niečo čestného iste nie,« odvetil Andrej drze.

Zárieckého tvár vzplanula; no premohol sa i on a povedal každú syllabu prízvukujúc: »Ja som sa vtedy so slečnou Darinkou zasnúbil.«

Účinok týchto slov bol zázračný; nedôverive, no napolo smierený stál tu Andrej, nevediac, či má tomu veriť alebo nie? Matilda vydýchla, ako osvobodená od veľkej ťarchy, pani Liebertová omráčená úderom, ktorý sama nastrojila — len že jej nevypálil tak, ako si to želala, — Gizelka pustila sa temer do plaču, pán kontrolór na chvíľku ustal v prekrúcaní palcov a potom nevediac už, čo nasleduje, či zprava vľavo a či naopak, vstal, aby sa lepšie orientoval — len Darinka, tá, ktorej týkalo sa to najväčšmi, stála tu ešte pri stolíku, nepohnute, so zrakom na pokrovec sklopeným. Už jej teraz bolo jedno, ona pokorená, pohanená!! — Matilda prvá sblížila sa ku nej, objala ju srdečne a šeptala:

»Nezabudnem, nikdy nezabudnem, čo si pre mňa vykonala! Vďaka ti, vďaka, i v mene môjho syna!«

I Andrej dal sa nakloniť a podal Zárieč-

skému ruku na smierenie, hoci prízvukoval ešte vždy, že nemal tak konať a že poctivým zámerom je jeho a jeho otcov dom vždy otvorený. Len pani Liebertová bola nespokojná — prehrala bitku, a hoc i ukojila chúťku, ktorou chcela odstrániť alebo neškodným urobiť toto dievčatko, pobrala sa domov, ku nemalej radosti všetkých, nevynímajúc ani pána kontrolóra, ktorý ešte, — pobočne rečeno — dnes večer chcel zabočiť do kassína.

Keď sa už títo nemilí a nevďační hostia vzdialili, nemohol sa Andrej uspokojiť, kým ešte nepovedal Darinke niekoľko nežných slov, zato ale pre ňu citlivých výčitiek.

Ona ani na to neodpovedala, len keď videla Matildinu ochotu, ktorou chcela ju uspokojiť, usmiala sa tak smutne, že Milana srdce zabolelo. Keď odchádzal, vzal jej ruku, ktorá bola chladná — do svojej a spýtal sa:

»Darinka, poviete, hneváte sa za tie smelé slová?«

»Vy ste použili divný argument k môjmu zachráneniu — za to mám vám byť povďačná, kým...«

Milan nedbal na nedopovedané slová, sklonil sa a bozkal jej ruku. Teraz už i ona odišla, prv ale musela ešte Andrejovu jemnú výčitku počuť a bratský, úprimný bozk prijať, potom Matildine výlevy vďačnosti — konečne bola sama, sama a mohla uvoľniť stiesnenému srdcu. Oj, ten ukrutný, ten nemilosrdný, ešte i vtedy, keď zlé jazyky jedom svojim na ňu dorážaly, pokoril ju, ponížil až

do prachu! — Miesto, kde Milanove ústa dotkly sa jej ruky, pálilo ju, že to cítila až do hlbokého sna.

V.

Minulo niekoľko dní a pomer medzi Darinkou a Milanom ostal len ten istý. On vždy rovnako zdvorilý, keď prišiel, dovolil si bozkať jej ruku, čomu ona len so zdráhaním privolila, — ona celkom tá pokojná, niečo smutná, čo bývala predtým. Andrej chcel viac ráz prinútiť Darinku, aby písala otcovi a oznámila mu udalosť, ktorá rýchlym obratom zmeniť mala dosavádny jej život, ale ona to celkom určite odoprela, hovoriac, že už beztak skoro vrátiť sa musí domov a tak to otcovi potom sama povie. — Jednoho dňa dostala Darinka znovu list od otca, v ktorom nachádzal sa ešte druhý, na jeho obálke bolo písmo ženskej ruky, no Darinke zcela neznáme. Otcov list bol krátky a znel tak, že aby si devuška prečítala onen zapečatený a potom konala tak, ako jej to vlastné srdce povie. S chvejúcou sa rukou roztvorila Darina list a čítala:

Darinka, dieťa moje milené!

Iste s udivením čítaš riadky tieto Tebe neznáme, u Teba nevídané. Ach, a predsa často pokúsila som sa o to, písať Tebe a aspoň jeden atóm mojich vrelých citov vydýchnuť na studený papier! Ale slová, ktoré maly Ti nastíniť môj vrelý, vnútorný život, zdaly sa mi príliš slabé a potom klesla ruka moja vždy a srdce zaujal bôľny, zúfalý pocit,

že i Ty, dieťa moje milené, jediné, odsúdila si ma! Že neznáš matky svojej, že zahniezdil sa v srdci tvojom cit opovrženia...

Nie, nie, neopovrhuj mnou, Boh sám vie, že som to nezaslúžila!

Na sklonku môjho biedneho života, lebo musíš vedieť, že hodinka môjho vysvobodenia je blízko a svetlo žitia môjho už-už dohára, prosím, nenechaj ma bez vyslyšania! Počuj vrelú prosbu matky svojej, ktorá hoci ťažko previnila sa proti Tebe, predsa vždy v láske na Teba myslí a prosí, aby si prišla, žeby ešte raz sovrieť Ťa mohla v náručie, privinúť k srdcu chorému. Kto vie, ako skoro bude volať anjel smrti a preto nemeškaj, ale príď... prosí Ťa o to Tvoja biedna *matka.*

A Darinka neváhala dlho, čo urobiť, hoci odhováral ju brat, hovoriac, že matka, ktorá raz zriekla sa svojho dieťaťa, ztratila naň právo a nesmie žiadať jeho poslušnosť. Potom zasa, že čo by na to povedal jej snúbenec a že teraz i on má právo slova v tejto veci — ale Darinka na všetko odpovedala tým, že ona nie je povolaná posudzovať, alebo karhať rodičov svojich a že Zárieckému odpíše a oznámi všetko sama.

Keď Zárieckí vrátil sa zo svojej úradnej cesty, ktorú ešte dňom predtým podniknul, našiel list, ktorý ho nemálo zarazil. List znel nasledovne:

Vysokoctený Pane!

Neočakávaná, nepredvídaná udalosť núti ma, aby som opustila Kriedovú skôr, ako som si to ur-

čila, skôr ešte, ako by Vám povedala ústne, čo teraz tuto napísať chcem.

Keď Vaše zablúdenie (odpustte to slovo!) a Matildina slabosť donútila ma k tomu, aby som bez ohľadu na slušnosť a verejnú mienku Vás samého vyhľadala a s Vami vážné slovo a sľub čestný vymenila, nemyslela som, že na svoju vlastnú hlavu vyvolám zradu a pletichy. Ale keď sa to stalo a ja pohanená, drze urazená bola som bez podpory, Vy Ste to boli, čo Ste mňa zastali, užijúc pritom argumentu, ktorý nikdy nebol by ináč možný býval, — no vďaka Vám za to. Veď Vy chceli Ste zachrániť moju dobrú povesť, ktorá, hoci, bohužiaľ, vyrástla som bez dozoru matky, bola dosiaľ bezúhonná. — Teraz, keď možno navždy, možno na dlho vzdialim sa z tohoto mesta, dávam Vám dané Vaše slovo nazpäť. Ste svobodný! Teraz ponechané je len Vašej výmluvnosti, ospravedlniť pred Andrejom a pred svetom náš pomer a roztrhanie jeho, — viem, že víťazne vytiahnete sa z toho nemilého postavenia.

Konečne, čo týče sa sľubu v osudnej záhrade daného, žiadam vyplnenie čestného slova.

S Bohom! S výrazom úcty som D. Trnavská.

»Divné, pyšné dievča,« zvolal Milan po prečítaní listu a hodil sa na diván. »Myslíš, devuška, že to len tak ľahko vytiahnuť sa z tohoto ‚nemilého postavenia‘? Mýliš sa! Ba práve milé mi ono začínalo byť pokusovať sa o to, krok za krokom vydobýjať pevnosť prísnym umom strá-

ženú, sledovať postupne prebúdzajúcu sa náklonnosť a byť konečne víťazom. Oj mýliš sa, hrdá deva, keď myslíš, že dám sa odstrašiť týmto tvojím lístkom, veď sama si povedala, že slovo »chcem« hrá u mňa veľkú rollu, nuž nechže ju i naďalej hrá!« — — Vstal prudko a prechodil sa po izbe, potom zapálil si havannu a mohutné kotúče dymu skoro zahalily jeho — a jeho mocného spojenca, slovíčko: chcem! —

* * *

Ľady sa lámu, rýchlym prúdom ženie spustu ľadov bystrotoká rieka, — stráne kopnejú, ba na úslní zelená sa pažiť. V háji prespevujú drozdy, stromy pučia novou nádejou jara naplnené, — všetko, všetko ožíva v prírode, veď blíži sa jaro. Ba tu je už. Jednoho krásneho rána zasvietilo to štedré slniečko a obradovalo i malú chudobnú dedinku, ba osvietilo i faru s vysokou slamenou strechou. Najprv pozdravilo svojím lúčom tú záhradku, kde niekedy biedny ružový ker tuhý boj viedol s prhlavou a bodliačim, teraz je on už pripevnený o zábradlie a díva sa dolu na tie pekné hriadočky, kde už jarné kvietky nesmelo dvíhajú hlávky a otvárajú kalíšky svetlu životnému. Potom si slniečko vyššie zaskočí, pocťuje všetky tie kvitnúce ruže v črepoch v obloku, rozmarín, miláčka to Katrinho, zasa klince, miláčky starého pána a všetky tie menované a nemenované miláčky duše celého domu — Darinky. Táto sama, ako biela,

bledá ružička polieva a opatruje zasa svoje kvety sama odvtedy, ako vrátila sa z Kriedovej a od smrteľnej postele matkinej. Dosiaľ sirota dľa mena, bola teraz už ňou skutočne. Nezadlho zatým, čo poslúchla prosby matkine, našla ju skutočne blízko smrti — a skoro potom opustila neznaná, no vždy milovaná matka svet tento, žehnajúc svojmu dieťaťu. Darinka, jediné jej dieťa, stala sa dedičkou jej značného imania. Odvtedy je zasa doma, kde našla otca smiereného, ale veľmi starnúceho, skleslého — a veľmi hluchého. Teraz sa zdalo Darinke, že už nič nepúta ju k zemi, len tento starec a že jej jediná, jej svätá povinnosť je opatrovať otca, venovať sa cele jemu, — čo potom? neopovážila sa myslieť. — Tak zavítala jar i do tohoto kútka, nesúc so sebou nové túžby, nové nádeje všetkým, i tým, ktorí si ich nežiadali a mysleli, že zaobídu sa už i bez nich.

Starý pán mal pohreb; práve odišiel, aby odprevadil zemského pútnika na ostatnú stanicu púte života, — k hrobu, — keď na farské dvere zaklopal hosť. Darinka práve v čeľadníku pomáhala starej, invalidnej Katre, ktorá už pre »hostec« nevychádzala ani z teplého čeľadníka, — pri naví janí priadze, — keď Mara, mladšia slúžka, vbehla dnu, že niekto išiel do izby.

»A ktože to mohol byť? spýtala sa zadivená deva.

»Ja neznám, len to som videla, že to bol pán, vysoký, ako topoľ a pekný, ako obrázok!«

Darinka sa zľakla, a to neušlo ostrému »hostcom« ešte neuškodenému zraku Katry. Deva váhala; nechať ho samého, to nemožno a apuško i tak ešte skoro nepríde domov — odhodlala sa a šla dnu — kde čakal ju Záriečský.

»Prichodím zas ako supplikant, slečna, ako vtedy, viete ešte?« a vzal jej ruku do svojej, »nedbajúc na to, že som vtedy nebol vítaný. Vy ma ani teraz nevítate; má to azda byť dôkazom, že som taký nemilý hosť, ako vtedy?«

Darinka rýchle pozrela na neho; veď zdalo sa jej, že jeho hlas nezneje viac tak vyzývave sebavedome, ba i výraz tvári zdal sa jej byť napnutý, trochu trpiaci.

»Vitajte!« riekla potom a ukázala na stoličku; sama si sadla oproti nemu.

Mladý človek, ktorému nikdy vhodné slovo nechýbelo, zdal sa teraz slovo hľadať.

»A kde je pán otec?«

»Má pohreb!« odvetila deva lakonicky.

»Ozaj, komu sa teraz chce umrieť!« zvolal Milan, »teraz, keď jaro znovu oživuje všetky naše túžby a nádeje!«

»Ó, mnohým!« podotkla deva so vzdychom.

»Vy smútite, slečna, vaše šaty dokazujú, že len nedávno hľadely ste do očú prísnemu nepriateľovi života. Pokúsil by sa o to, aby som vás potešil, no bojím sa, že sám budem skoro potrebovať potechy.«

Jeho elegický tón naľakal Daricu a ona tázave pozrela na neho.

»Azda ste i vy osireli?« spýtala sa ho s naivným posunkom útrpnosti.

»Nie, ešte nie, ale neviem, či neosirejem, či nepochovám všetky moje rýchle zkvitnuté, krásné nádeje v predčasný hrob! — Darinka, váš list ako hrom z jasného neba padol v prostred mojich skvelých plánov; vy pyšní, hrdí nechceli ste pristať na to, čo mňa takým šťastným robilo. Prečo ste všetko nenechali, ako bolo, veď nikto netušil, že len zdanlivé to bolo! Ja pokúsil som sa vám písať, no ustálil som sa na tom, že radšej počujem potvrdenie hrozného toho výroku, vo vašom liste obsaženého, z úst vašich; povedzte tedy, povedzte, že všetko má ostať tak, ako bolo v ten večer, keď ste mi povedali, že sa nehneváte?«

Darinka sedela ako ohromená; čo ona už dávno za vybavené držala, čo už pochovala v hlbinu svojho srdca, to teraz zas on smele vyvoláva.

»Vy váhate, bojujete sami so sebou, ó, hrdí ste a pyšní, to viem, a nedôverujete mi, mysliac si, že som ešte vždy ten istý ošemetný, vrtkavý, akého ste ma poznali v onen večer!«

»Pane Zárieczký! nereflektujte na ten pomer, ktorý ten osudný večer vyvolal; bol to klam, bola to okľuka, akej vy advokáti často používate v prospech svojich klientov, no u nás ona musela skôrneskôr padnúť a pomer, ktorý len na oko jestvoval, musel sa skorej alebo pozdejšie roztrhnúť. Ja ne-

nachodím v tom výraz hrdosti alebo pýchy, keď som vám dala vaše veľkodušné slovo nazpäť, ba považujem to za celkom prirodzené, prosté, čo rozumie sa samo sebou.«

Darinkin hlas, zprvu neistý, nabýval vždy viac sily.

»Ale keď vám poviem, že to rýchle slovo nebola okľuka fiškáľa, ale diktované bolo vlastným, vrúcim srdcom, že by som si to bol vrele želal, aby tak ostalo a že len čas chybel k tomu, aby som vám to bol vysvetlil a prosil, že čo náhoda urýchlila, aby ste to vy sami odobrili a...« Milan vstal, pristúpil k Darici, ktorá bez slov s úžasom načúvala jeho slovám — a chopil jej ruku »a pokúsil sa vydobývať si vašu lásku, alebo aspoň bledú jej sestru: náklonnosť. Vy neveríte, — to trpké pre mňa, ale azda zaslúžené pre votrelca, ktorý ako pred desiatimi rokmi odísť musí, bez toho, že by obdržal to, čo si želal! Ale zakončíme slečna, cítim, že dlho nemožno vydržať neistotu, povedzte, aby som šiel, pošlite ma preč, rušiteľa vášho pokoja!«

Ale Darinka ho neposlala.

»Nepočkáte apušku?« tázala sa ho, ako by od týchto slov vysvobodenie očakávala a pozrela na neho pohľadom takým nežným, prosebným a spolu bojazlivým, že Milanove nádeje znovu ožily.

»Vy ma neposielate!« zvolal, »vďaka, vďaka!« a pokryl pravicu devy svojimi bozkmi, a ona ľavú ruku ostýchave položila na jeho sklonenú hlavu.

*

»Ty, Mara!« hovorila v čeľadníku Katra a zastavila kolovrat.

»Ty, Mara, pamätaj, to je vohľač! A že ich neminie, to viem iste, lebo sa naša Darinka tak veľmi preľakli, že som ich ešte nikdy takých nevidela!«

»Ale to je krásny pán, Katra, taký, ako by ich namaľoval!«

»A teraz prilož pod ten sporák a potom bež chytiť toho tučného kapúna, lebo dnes neviem, ako by Darinka mysleli na obed!«

Keď starý pán prišiel domov, našiel v izbe hosťa samotného, Darinka len pred chvíľou odbehla do kuchyne, aby odobrila Katrine rozkazy, — ale pán farár a jeho hosť nemohli sa nijako usrozumieť a povstávalo z toho veľmi smiešné nedorozumenie, tak, že pán farár bol prinútený otvoriť dvere a zavolať Darinku.

Tá pribehla celá rozpálená s lesklými očami.

»Darinka, kto je ten pán?«

Deva, ktorá najlepšie vedela stať sa srozumiteľnou starcovi, predstavila mu Milana.

»Hm — a čo tu chce?« spýtal sa zasa starý pán; ale na to už Darinka neodpovedala, lebo Milan objímuc devu, vzal pravicu starčeka a pritisnul ju k ústam. Starý pán pochopil tento posunok lepšie, ako všetky predošlé slová a slziac privinul k sebe dcéru a budúceho zaťa — supplikanta.

(1885.)

Sobrané spisy Timravy a Terezie Vansovej.

Roztrúseno a po všetkých dnes zväčša neprístupných časopisoch nachodia sa znamenité literárne práce našich popredných spisovateľov i spisovateliek.

Z nich boly dosiaľ súborne vydané sobrané diela Hurbana-Vajanského, Kukučína... Naše nakladateľstvo pristupuje k súbornému vydávaniu sobraných spisov Timravy, Terezie Vansovej, Eleny Soltészovej a Podjavorinskej.

Tieto súborné vydania vydávať budeme súčasne a tak, aby každý rok na trh dostaly sa aspoň štyri sväzky, a síce, jestli len bude možné, z prác každej spisovateľky jeden sväzok.

Zo sobraných spisov Terezie Vansovej vyšiel už

I. sväzok

a hneď za ním v najbližšom čase zo spisov **Timravy** vynde tiež

I. sväzok,

ktoré odporúčame nášmu obecenstvu, prvý po *K 10·—*, poštou po *K 10·50*, druhý po *K 10·—* poštou po *K 10·50*.

Tieto vydania bude možno dostať v každom našskom kníhkupectve, alebo rovno u nakladateľstva:

LIPY ľudový priemysel úč. sp.
v Turčianskom Sv. Martine.
(Slovensko.)

Odporúčame

jediný slovenský belletristický časopis

ŽIVENU.

Vychodí mesačne raz na poltreťa hárku. Obsahuje mnohé pôvodné práce i básne; je miláčkom slovenských žien a dievˇ, a je i úradným časopisom spolkov: Živeny, spolku slovenských žien a Lipy, ľudový priemysel účast spolku.

Z dosiaľ vyšlých ročníkov máme ešte na predaj úplné ročníky I., II., III., IV., V., VI. po *K 6·—*, VII. a VIII. po *K 10·—*. a IX. za *K 12·—*.

Predplatiť a objednať možno alebo u administrácie časopisu Živeny, alebo u vydavateľstva:

LIPY ľudový priemysel úč. sp.

v Turčianskom Sv. Martine.

(Slovensko.)